

Саха Өрөспүүбүлүкэтин кэлэр көлүөнэ тус сыаллаах фондата,
Саха сиринээби аныгы үөрэхтээһин уонна инновация үнүстүүтэ,
М. К. Аммосов аатынан Хотугулуу-Илиҥҥи
бэдэрээлинэй үнүбэрситиэт,
Саха Өрөспүүбүлүкэтээҥи билим академията



М. И. Дедюкина, М. К. Иванова, Ю. И. Семенов

ОСКУОЛА ИННИНЭЭБИ СААСТААХ ОБО УЙУЛБАТЫН САЙДЫТЫН ТАҤЫМЫН БЫҤААРЫ

Дьокуускай, 2020

Некоммерческая организация
«Целевой фонд будущих поколений Республики Саха (Якутия)»
Автономная некоммерческая организация дополнительного профес-
сионального образования
«Якутский институт современного образования и инноваций»
ФГАОУ ВО «СВФУ имени М.К. Аммосова»
Педагогический институт
ГБУ «Академия наук Республики Саха (Якутия)»
Научно-образовательный центр



М. И. Дедюкина, М. К. Иванова, Ю. И. Семенов

ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНИКА

Якутск
Типография СМИК
2020

УДК 159.9–053.5(075.8)
ББК 88.41я73

Рецензент:

Неустроева Евдокия Анатольевна,
уйулҗа билимин хандьыдаата, М.К. Аммосов аатынан Хотугулуу-
Илинги бэдэрээлинэй үнүбэрситиэт
Педагогической үнүстүүтүн дассыана,
Николаев Егор Васильевич,
педагогика билимин хандьыдаата, М.К. Аммосов аатынан
Хотугулуу-Илинги бэдэрээлинэй үнүбэрситиэт Уйулҗа
үнүстүүтүн дассыана.

Д26 **Оскуола иннинээҗи саастаах оҕо уйулҗатын сайдыытын таһы-
мын быһаары = Диагностика уровня психологического развития
дошкольника / М.И. Дедюкина, М.К. Иванова, Ю.И. Семенов; «Саха
Өрөспүүбүлүкэтин кэлэр көлүнэ тус сыаллаах фондата» коммерческойа
суох тэрилтэ [уо.д.а.]. — Якутск: Типография СМИК, 2020. — 30 с.
Агентство СІР НБР Саха**

УДК 159.9–053.5(075.8)
ББК 88.41я73

В пособии представлен комплекс диагностических методик, направленных на изучение регуляторных функций и понимание эмоций у детей старшего дошкольного возраста. Предложенные методики позволяют сделать вывод об уровне развития отдельных компонентов регуляторных функций, выявить и точно определить слабые и сильные стороны каждого ребенка, разработать рекомендации по дальнейшему развитию саморегуляции дошкольника и его успешной готовности к обучению в школе.

Босуобуйаҗа оскуола иннинээҗи саастаах оҕо быһыытын-майгытын хонту-
руоллуурун, иэйээни өйдүүрүн үөрэтэргэ туһуламыйт быһаарар методикалар
киирдилэр. Бу методикалар оҕо быһыыны-майгыны хонтуруоллуур дьобуруун
таһымын, уйулҗатын сайдыытын уратытын чопчу быһаараллар, оскуола инни-
нээҗи саастаах оҕо быһыытын-майгытын кыатана туттар кыаҕын, оскуолаҗа
үөрэнэргэ бэлэмин салгыы сайыннарарга сүбэни ырытан онгорорго ананар.

ISBN 978-5-6044970-1-2

© М.И. Дедюкина, М.К. Иванова, Ю.И. Семенов, 2020
© Типография СМИК, оформление, 2020

КИИРИИ ТЫЛ

Үгүс төрөппүт оҕо оскуолаҕа киирэригэр өй-мэйии өттүнэн сайдыылаах, сатаан ааҕар, суруйар буолуохтаах дии саныыр. Оҕо толкуйдуур дьоҕура, билиитэ-көрүүтэ, биллэн турар, улахан орууллаах. Маны таһынан оҕо быһыытын-майгытын, өйүн-санаатын, иэйиитин хонтуруоллуур буолуохтаах. Эт-хаан да, саҥа-ингэ да өттүнэн туттунар, сөбү-сыһаны өйдүүр дьоҕур оскуола иннинээҕи саастаах оҕо улахан ситиһиитэ буолар.

Кыайан бэйэтин кыана туттубат оҕо соруудаҕы толорорун ыарырҕатар, болҕомтото мөлтүүр, өйдүүр дьоҕурун таһыма намыһах буолар. Оҕо соруудахтан соруудахха көһөрүн ыарырҕатар эбэтэр түргэнник хоруйдуу охсоору ыксаан сыһа эппиэттиир, сыһатын өйдөөбөт. Ол иһин кэмигэр сөптөөх бэрэбиэркэ (диагностика) уонна анал көннөрүү үлэтэ ытыллыан наада.

Биллиилээх психолог Л. С. Выготскай үлэлэригэр кыра оҕо сайдыыта дьон аймах исторической үөрүйэҕин сыһыа ылынытыттан, ингэриниититтэн тутулуктааҕын дакаастаабыта. Төрүт аналыкка олоҕуран уйулҕа уустук аналыга — киһи олоҕун устата сайдар, ыйыргэ олоҕуттан төрүттэнэр, бэйэ-бэйэтин кытта ыкса ситимнээх, өйдөөн туран оноруллар уйулҕа уустук көстүүтэ — үөскүүр. Уйулҕа уустук аналыга бэйэ-бэйэтин кытта дьүөрэлэхэр, сайдан истэҕин аайы өй-санаа дьайытыгар кубулуйар, тас эйгэни кытта бодоруһууга эрэ үөскүүр уонна сайдар. Сайдыы биир ураты көрдөрүүтүнэн сыалы тутуһуу уонна ону ситиһэргэ анал ньыманы туттуу буолар. Сыалы ситиһэр ньыма суох буоллаҕына, быһыы-майгы хонтуруола суох буолар.

Онон, оҕо быһыытын-майгытын кыатана туттар кыаҕа уйулҕа уустук аналыга буолар, сыаллыыр-соруктуур, уларыта турар тулалыыр эйгэҕэ оҕо олох араас ньыматынан сөп түбэһэригэр көхтөөхтүк көмөлөһөр. Үгүс чинчийи түмүгүнэн, бэйэтин кыатана туттар оҕо математикаҕа уонна ааҕыыга үрдүк ситиһиилээх буолара дакаастаммыт.

Босубуйаҕа О. В. Алмазова, Д. А. Бухаленкова, А. Н. Веракса уо. д. а. «Развитие саморегуляции у дошкольников» үлэлэрин матырыйаала сахалыы тылбаастанан киирдэ.

1. «БОБУЛУК» МЕТОДИКА МЕТОДИКА «ТОРМОЖЕНИЕ» / «INHIBITION» (NEPSY-II, KORKMAN ET AL., 2007)

Ис хоцооно:

Тиес оёону аралдыгтар түгэнгэ оёо бэйэтин кыана туттар кыафын хонтуруоллуурга ананар. Тиес толоруллар бириэмэтэ хаачахтаах. Оёо фигураны, ыйар бэлиэни (стрелка) көрөр уонна ойуу быһыытын (төгүрүк, түөрт муннук) эбэтэр хайысхатын (үөһэ, аллара) этэр. Түөрт муннугу «квадрат»диэххэ сөп. Тиес толоруллар бириэмэтэ — 6–10 мүнүүтэ.

Тиес фигура икки бөлөбүттэн турар (геометрической фигура, ыйар бэлиэ (стрелка)).

Бөлөх иккилии соруудахтаах:

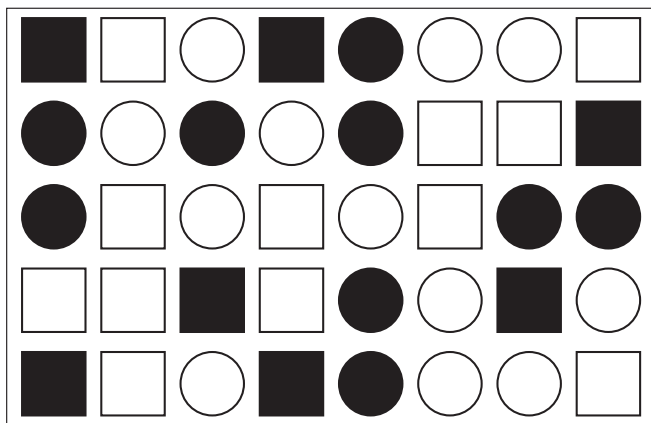
1). Ааттааһын (төгүрүк=төгүрүк, үөһэ=үөһэ). Толорор бириэмэ — 180 сөкүүндэбэ диэри.

2). Боуулуу (төгүрүк=квадрат, үөһэ=аллара). Толорор бириэмэ — 240 сөкүүндэбэ диэри.

Оёо бастаан геометрической фигуралаах, онтон ыйар бэлиэлээх соруудагы толорор. Соруудах быһаарыылаах уонна толоруллар түһүмэхтээх.

Туттуллар мал:

Сөкүүндэни кэмниир тэрил (секундомер), 4 илиис (2 — фигуралаах, 2 — ыйар бэлиэлээх), боротокуол, уруучука.



Быһаары:

Сорудах: **Ааттааһын** («Геометрической фигура» бөлөх).

Быһаарар кэмнэр биир эрээккэ уруһуйдаммыт геометрической фигуралаах лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Баһаалыста, бу фигуралары ааттаталаа».

Оҕо сыһар түбэлтэтигэр, көннөр. Оҕо 5-тэн элбэхтэ сыыстабына, тиэ сорудабын иккис агарын толорбот.

Тиэс иккис агарын толорорго хас да эрээтинэн уруһуйдаммыт геометрической фигуралаах лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Билигин бу фигуралары барытын мантан саҕалаан (фигураны ыйан көрдөр) ааттаталаа, салгыы баран ис. Тарбаххынан баттаан көмөлөһүөххүн сөп. Төһө кыалларынан түргэнник үлэлииргэ кыһан. Бэлэмгин? Саҕалаатыбыт! (сөкүүндэни кэмниир тэрили холбоо).

Оҕо сорудабы толороругар болҕой:

— оҕо сорудабы толорорун кыраҕытык кэтээн көр, боротокуолга бэлиэтээн ис (сыһаны, көтүтүүнү, оҕо бэйэтэ көннөрбүтүн);

— өскөтүн оҕо фигура эрээтин көтүппүт буоллабына, сыһа барбыт сириттэн санаттан саҕалыыр, «Мантан салҕаа» — диэн эт;

— оҕо этэ олорор фигуратын эрээтин эн булкуйбут буоллаххына, оҕоттон фигура миэстэтин ыйарын көрдөс: «Эн ханнык фигураны билигин ааттаатын?»;

— оҕо фигура өнүн ыйытар буоллабына, быһааран эт: «Фигура өнүгэр билигин болҕойума»;

— көбүлүүр (стимульнай) матырыйаалы оҕо иннигэр табатык уур, фигура уонна ыйар бэлиэ боротокуолга сөп түбэһэллэрин ситис.

Сорудах: **Боҕуллуу** («Геометрической фигура» бөлөх).

Быһаарар кэмнэр биир эрээтинэн уруһуйдаммыт геометрической фигуралаах лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Билигин эн атын сорудабы толороҕун: фигуралары атыннык ааттыыгин. Квадраты көрдөххүнэ, «төгүрүк» диигин, төгүрүгү көрдөххүнэ, «квадрат» диигин. Миигин болҕойон көр уонна иһит (үс бастакы фигураны ый уонна ааттаа). Билигин эн холонон көр».

Оҕо сыһа эттэбинэ, көннөр. 5-тэн элбэхтэ сыыстабына, тиэ сорудабын иккис агарын толорбот.

Тиэс иккис агарын толорорго хас да эрээтинэн уруһуйдаммыт геометрической фигуралаах лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт:

«Билигин бу фигуралары мантан төттөрү ааттыгыгын (бастакы фигураны ый), салгыы эрээтинэн баран иһэҥин (хайысхатын ыйыахха сөп). Төгүрүгү көрдөххүнэ, «квадрат» диигин, квадраты көрдөххүнэ, «төгүрүк» диигин. Төһө кыалларынан түргэнник үлэлээ. Бэлэмгин? Сағалаатыбыт! (сөкүүндэни кэмниир тэрили холбоо).

Сорудах: Ааттааһын («Ыйар бэлиэ» бөлөх).

Быһаарар кэмнэр биир эрээтинэн уруһуйдаммыт ыйар бэлиэлээх лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Билигин эн ыйар бэлиэлэр хайа диэки хайыспыттарын этэҥин. Миигин болҕойон көр уонна иһит (үс бастакы ыйар бэлиэни ый, хайысхатын ааттаа). Ыйар бэлиэлэр хайа диэки хайыспыттарый?»

Оҕо сыһа эттэҥинэ, көннөр. 5-тэн элбэхтэ сыыстаҕына, тиэс соруудаҕын иккис аңарын толорбот.

Тиэс иккис аңарын толорорго хас да эрээтинэн уруһуйдаммыт ыйар бэлиэлээх лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Билигин бу ыйар бэлиэлэр хайа диэки хайыспыттарын мантан сағалаан (бастакы ыйар бэлиэни ый) ааттаа уонна салгыы эрээтинэн үлэлээ. Тарбаххынан көмөлөһүннэриэххин сөп. Кытаатан түргэнник үлэлииргэ кыһан. Бэлэмгин? Сағалаатыбыт!» (сөкүүндэни кэмниир тэрили холбоо).

Сорудах: Боғуллуу («Ыйар бэлиэ» бөлөх).

Быһаарар кэмнэр биир эрээтинэн уруһуйдаммыт ыйар бэлиэлээх лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Билигин эн атын соруудаҕы толороғун, ыйар бэлиэ хайысхатын төттөрү ааттыгыгын. Ыйар бэлиэ үөһэ хайыспыт буоллаҕына, «аллара» диигин, ыйар бэлиэ аллараны ыйбыт буоллаҕына, «үөһэ» диигин. Миигин кэтээн көр (үс бастакы ыйар бэлиэ хайысхатын ый, төттөрү ааттаа). Аны эн ааттыырга холон (бастакы ыйар бэлиэни ый)».

Оҕо сыһа эттэҥинэ, көннөр. 5-тэн элбэхтэ сыыстаҕына, тиэс соруудаҕын иккис аңарын толорбот.

Тиэс иккис аңарын толорорго хас да эрээтинэн уруһуйдаммыт ыйар бэлиэлээх лииһи оҕо иннигэр уур уонна эт: «Билигин ыйар бэлиэлэр хайысхаларын, мантан сағалаан (ый) ааттаа, салгыы эрээтинэн ааттаан ис (хайысхатын ый). Ыйар бэлиэ үөһэ хайыспыт буоллаҕына, «аллара» диигин, ыйар бэлиэ аллараны ыйбыт буоллаҕына, «үөһэ» диигин. Кытаатан түргэнник үлэлииргэ кыһан. Бэлэмгин? Сағалаатыбыт!» (сөкүүндэни кэмниир тэрили холбоо).

Боротокуолу толоруу

Боротокуолга оҕо 4 соруудаҕы хайдах толорбутун, тугу сыыспытын, таайбытын сөкүүндэнэн бэлиэтэн.

Сыыһатын көннөрбөтө — сыыһа ааттаммыт эбэтэр көппүт фигура, ону тэнэ оҕо 180 сөкүүндэ иһигэр ааттаабатах фигурата.

Сыыһатын көннөрдө — оҕо көннөрбүт сыыһата (холобур, оҕо сыыһатын бэйэтэ көннөрөр эбэтэр көтүппүт фигуратын ааттыыр).

Оҕо быһаарар кэмнэ сыыһа ааттаабыт фигурата боротокуолга киирбэт.

Боротокуолу толоруу икки көрүгүнээх:

1) Толору (мэктиэлэнэр). Оҕо соруудаҕы толорорун кэтээн көрүү кэмигэр боротокуол толоруллар. Көннөрүллүбэтэх сыыһаны эппиэт матрицатыгар анал бэлиэнэн сотуллар. Көннөрүллүбүт сыыһа эппиэт матрицатыгар төгүрүгүнэн бэлиэтэниллэр.

2) Судургу. Иитээччи оҕо соруудаҕы толорор кэмигэр боротокуолу толорорго аралдьыйбат, оҕо фигураны ааттыырын болҕойон истэр. Эппиэт матрицатыгар көннөрүллүбэтэх, көннөрүллүбүт сыыһалары бэлиэтиир.

« БОБУЛУК « МЕТОДИКА БОРОТКУОЛА
Судургу боротокуол

Оџо аата, араспаанъата, толору сааһа _____
Тиэс ытыллар сирэ, күнэ-дьыла _____

Дьарык иннинэ сөкүүндэни кэмниир тэрили (секундомер)
холбуургун умнума!

Ааттааһын

КВ	О	О	О	КВ	О	КВ	КВ	Бэйэ бэлиэтэниитэ
О	КВ	О	О	КВ	КВ	КВ	КВ	
О	О	КВ	О	КВ	О	КВ	О	
КВ	КВ	КВ	О	О	О	О	О	
КВ	О	О	О	КВ	О	КВ	КВ	

Толоруу бириэмэтэ (сөкүүндэнэн)	
Сыһатын көннөрдө	
Сыһатын көннөрбөтө	

Фигуралар

О	КВ	КВ	КВ	О	КВ	О	О	Бэйэ бэлиэтэниитэ
КВ	О	КВ	КВ	О	О	О	О	
КВ	КВ	О	КВ	О	КВ	О	КВ	
О	О	О	КВ	КВ	КВ	КВ	КВ	
О	КВ	КВ	КВ	О	КВ	О	О	

Толоруу бириэмэтэ (сөкүүндэнэн)	
Сыһатын көннөрдө	
Сыһатын көннөрбөтө	

В	Н	Н	Н	В	Н	В	В	Бэйэ бэлиэтэниитэ
Н	В	Н	Н	В	В	В	В	
Н	Н	В	Н	В	Н	В	Н	
В	В	В	Н	Н	Н	Н	Н	
В	Н	Н	Н	В	Н	В	В	

Н	В	В	В	Н	В	Н	Н	Бэйэ бэлиэтэниитэ
В	Н	В	В	Н	Н	Н	Н	
В	В	Н	В	Н	В	Н	В	
Н	Н	Н	В	В	В	В	В	
Н	В	В	В	Н	В	Н	Н	

2. «ЭТИИНИ ХАТЫЛАА» МЕТОДИКА (оҗо истибитин өйүгэр тутарын сыаналааһын)

МЕТОДИКА «ПОВТОРЕНИЕ ПРЕДЛОЖЕНИЙ» (оценка слуховой рабочей памяти – «Sentence Repetition»)

Ис хоһооно:

Тиэс оҗо истибитин өйүгэр тутар дьоҕурун сыаналыыр. Ыытааччы оҗоҕо биирдии-биирдии этиини аахпытын кэннэ оҗо хатылаан иһиэхтээх. Улахан киһи этиилэри биир кэмник, күүлаһын уларыппакка ааҕар. Толоруллар бириэмэтэ — 5–7 мүнүүтэ.

Быһаары: «Мин билигин эйиэхэ хас да этиини ааҕан иһитиннэриэм. Мин аахпыт этиибин эн истэн баран хатылыгың. Бастаан мин (бэйэҕин ыйан көрдөр) эйиэхэ ааҕабың, онтон биирдэ эн (оҗону ый) хатылыгың. Болҕойон иһит. Саҕалаатыбыт.»

Туттуллар мал: боротокуол, уруучука.

Оҗо 4 этии устата 0 баалы ыллаҕына, тиэһи тохтотобут.

Оҗо этиини хатылаа диэн көрдөһөр буоллаҕына, боротокуолга этии нүөмэрин таһыгар Х диэн бэлиэтээ (Х - хатылатар). Этиини хатылыыр көңүллэммэт. Арай эмискэ атын тыастан сылтаан истибэтэх буоллаҕына эрэ, хатылыахха сөп. Тыас-уус мэхэйдээбэтэх буоллаҕына, оҗоҕо «Тугу өйдөөн хаалбыккын эт» — диэ. Оҗо кыайан эппиэттээбэтэҕинэ, «Оччоҕо атын этиини иһит» — диэ.

Боротокуолу толоруу:

Хас этии аайы

- оҗо көтүспүт тылын сот;
- оҗо этиллибит тыл оннугар атын тылы эттэҕинэ, ол тыл үрдүгэр ханнык тылынан солбуйбутун суруйан биэр;
- оҗо атын тылы эппит буоллаҕына, ол тылы боротокуолга суруй;
- оҗо тыл миэстэтин уларыппыт буоллаҕына, ыйар бэлиэ-нэн көрдөр.

Түмүк оноруу:

1) тылы көтүтүү, уларыты, атын тылы эбии, тыл миэстэтин уларыты — 1 сыһа.

2) этии тутула (конструкция) уларыйыа суохтаах. Атын тылы эбии, уларыты, көтүтүү — 1 сыһа. Холобур: «Маша бутерброд сиэн **баран** үүт истэ» диэн оннугар «Маша бутерброд сиэтэ, **он-тон** үүт истэ».

3) Оҕо тыл сыһыарыытын уларытара сыһанан аабыллыбат («туруордубут» оннугар «туруорбуппут»).

Эппиэти сыаналааһын:

2 баал — биир да сыһа суох;

1 баал — 1 эбэтэр 2 сыһа;

0 баал — үстэн элбэх сыһа эбэтэр оҕо кыайан эппиэттээбэтэ.

Оҕо **4 этии устата** 0 баалы ыллаһына, тиэһи тохтотобут.

Бааллары эбэн уопсай түмүгү таһаарабыт. Мунутуур үрдүк баал — 34.

«ЭТИИНИ ХАТЫЛАА» БОРОТОКУОЛА

Оҕо аата, араспаанньата, толору сааһа _____

Тиэс ытыллар сирэ, күнэ-дьыла _____

1. Минньигэстик аһаа	2 1 0
2. Коля диэки көр	2 1 0
3. Ыт дьэтигэр сүүрдэ	2 1 0
4. Куоска тургэнник аһылыгын сиэтэ	2 1 0
5. Петя суол устун дьэтигэр сүүрдэ	2 1 0
6. Оҕолор күнүскү аһылыкка учараттаан тураллар	2 1 0
7. Сорох оҕо оскуолатыгар библиотека баар	2 1 0
8. Күн киириитэ биһиги тургэнник балааккабытын туруордубут	2 1 0
9. Маша бутерброд сиэн баран үүт истэ	2 1 0
10. Кини уҥа илиитэ гиипсэлээх буолан суруйарыгар уустук этэ	2 1 0
11. Сарсыарда аайы түннүгүм анныгар элбэх чыычаах ыллыыр	2 1 0

12. Дьон стадион киирэр ааныгар уһун уочаракка турар	2 1 0
13. Биһиэхэ улахан оҕолору аралдьытар киин тутууту- гар харчы хомуйаллар	2 1 0
14. От күөх өгнөөх пиджактаах киһи аттыгар турар дыахтар — мин эдьийим	2 1 0
15. Ардах түһэрэ чугаһаабытын иһин, биһиги пик- никпыт аһын төттөрү корзинаҕа уктубут	2 1 0
16. Сибиэхэй оҕуруот аһын быһан салаат онорор ми- искэҕэ укпуттар	2 1 0
17. Кэлэр сэрэдэҕэ, күнүс 14.00 чааска стадионҕа фут- больнай хамаандабыт турнирга кыттыахтаах	2 1 0

3. «СТАТУЯ» МЕТОДИКА (эт-хаан өтгүнэн бэйэни хонтуруоллааһын) МЕТОДИКА «СТАТУЯ» (оценка физического сдерживающего контроля – «Statue» NEPSY-II, Korkman et al., 2007)

Туттуллар мал: камералаах төлөпүүн, боротокуол, сөкүүндэни кэмниир тэрил, 2 уруучука, платок эбэтэр салфетка.

Ис хоһооно:

тиэс оҕо эт-хаан өтгүнэн бэйэтин төһө хонтуруоллуурун сыаналыыр. Оҕо хараҕын симэн баран 75 сөкүүндэ хамсаабакка туруохтаах, атын тыаска-ууска аралдьыйыа суохтаах. Толоруллар бириэмэтэ – 3–4 мүнүүтэ.

Эрдэттэн төлөпүүнү «авиарежимна» холбоо. Оҕо соруудаҕы хайдах толорорун видеоҕа үһүл, ол иһин төрөппүт сөбүлэнгин эрдэттэн ыл.

Тиэс ыытыллыан иннинэ оҕо туругар, таҥаһыгар-сабыгар болҕой (танаһа сулбуруйбут, атаҕын таҥаһа ыгар, хам баттыыр буоллаҕына, көннөр), мунна бүөлэммит буоллаҕына, сыынтат.

Бастаан оҕоттон статуя диэн тугун билэрин-билбэтин туоһулас. Билбэт буоллаҕына, быһааран биэр.

Быһаарыы:

«Статуя диэн тугуй, билэҕин дуо? Статуя олох хамсаабат, таастан оноһулар. Бэрэбиэркэлээн көрүүххэ, эн былаах туппут статуя курдук турар эбиккин дуу... (Бэйэн туран көрдөр, атаһар тирэхтээхтик тур, хамсаабат туһугтан ханас илиигинэн остуолга эбэтэр олоппоско өйөн, уҥа илиигин 90 кыраадыс токурут, илиигэр



былаах тутан турар курдук сутуруккун тут). «Саҕалаатыбыт» диэтэхпинэ, хараххын симэбин уонна олох хамсаабаккын, тарбаххын да хамсаппаккын, күлбэккин, сангарбаккын, хараххын аспаккын, статуя буолабын. «Бүттүбүт» диэтэхпинэ биирдэ, хараххын аһаҕын, дьэ, хамсыыгын (Оҕону көннөрөн туруор). Бэлэмгин дуо? Хараххын сим уонна олох хамсаама. Саҕалаатыбыт! (Оҕо хараҕын симпитин кэннэ оҕону видеоҕа тутта устан саҕалаа, камера оҕону бүтүннүү хабыахтаах. Оҕо соруудаҕы толорон бүппүтүн кэннэ камераны араарбакка эрэ боротокуолга оҕо аатын уһул, кэлин боротокуол толорорго туһалаах буолар)».

Бириэмэни камера видео устарын кытта тэнгэ кэтээн көрөбүт.

Тиэс кэмигэр 5 дьайыыны онор:

10-с сөкүүндэҕэ – уруучуканы сиргэ эбэтэр остуолга түһэр.

20-с сөкүүндэҕэ — улаханлык сөтөлүн.

30-с сөкүүндэҕэ — иккитэ остуолу тонсуй.

50-с сөкүүндэҕэ — «Оо дьэ!» диэ.

75-с сөкүүндэҕэ — «Бүттүбүт» диэ.

Оҕо соруудаҕы толорор кэмигэр хараҕын астаҕына, сангардаҕына, быраабыланы санат: «Харахпытын симэбит», «Өссө да турабыт» эбэтэр «Былааххын тут».

Оҕо айаҕын, сынгааҕын хамсатар буоллаҕына, боротокуолга бэлиэтээ.

Боротокуолу толоруу:

– Боротокуолу оҕо соруудаҕы толорон бүппүтүн кэннэ видеоны көрөн олорон толор.

– Боротокуолга 75 сөкүүндэни биэстии кэрчиккэ араар. Сыһа ханнык кэрчиккэ оноһуллубутунан сөп түбэһиннэрэн ол кэрчиккэ бэлиэтээ.

– Хас кэрчик аайы биир көрүнгө 1 сыһаны бэлиэтээ (холобур «Хамсаата» диэн колонкаҕа оҕо биир кэрчиккэ иккитэ да хамсаабыт буоллаҕына, биир сыһа курдук аах).

– Оҕо соруудаҕы толорор кэмигэр атын тыастан (посторонний дистрактор) (холобур, атын хостон оҕону аатынан ыңгырбыт буоллахтарына) хараҕын аспыт, хамсаабыт буоллаҕына, ол сыһанан ааҕылыбат.

– 5 сөкүүндэ иһигэр оҕо хараҕын үстэ аспыт буоллаҕына, «Харах» диэн колонкаҕа 1 сыыһа диэн бэлиэтээ.

– 5 сөкүүндэ иһигэр биир да сыыһа оноһуллубатаҕына, «Сыыһа суох» диэн колонкаҕа бэлиэтээ.

– 5 сөкүүндэ иһигэр оҕо хамсаабыт, хараҕын аспыт, саңар-быт эбэтэр айаҕынан тыас таһаарбыт буоллаҕына, сөп түбэхэр колонкаҕа бэлиэтээ.

Сыыһанан ааҕыллар түгэн:

– оҕо былаах тутан турар илиитин (уңа илиитэ) 90 кыраады-стан улаханлык эбэтэр саннытын хамсатар;

– төбөтүн эргитэр;

– атаҕын муостаттан араарар эбэтэр муостаҕа халтарытар;

– хараҕын аһар;

– саңа таһаарар, күлэр.

Оҕо сөтөлүннэҕинэ, саңата суох мичээрдээтэҕинэ, тарбаҕын кыратык хамсаттаҕына, сирэйэ биллэр-биллибэттик уларыйдаҕына, сыыһанан ааҕыллыбат.

Түмүк оноруу:

2 баал — 5 сөкүүндэҕэ биир да сыыһа суох

1 баал — 5 сөкүүндэҕэ 1 сыыһа

0 баал — 5 сөкүүндэҕэ 2 уонна иккиттэн элбэх сыыһа.

Бааллары эбэн уопсай түмүгү таһаарабыт. Мунутуур үрдүк баал — 30.

«СТАТУЯ» БОРОТОКУОЛА

Оџо аата, араспаанньата, толору сааһа _____

Тиэс ыһытыллар сирэ, күнэ-дьыла _____

дистрактор	Интервал (сөкүүндэ)	Сыһа суох	хамсаата	харах	саһа	баал
Уруучуканы түпэри — □	1–5					2 1 0
	6–10					2 1 0
	11–15					2 1 0
Биирдэ сөтөллүү — □ Иккитэ остуолу тонгсуйуу — □ «Оо дьэ!» —>	16–20					2 1 0
	21–25					2 1 0
	26–30					2 1 0
	31–35					2 1 0
	36–40					2 1 0
	41–45					2 1 0
	46–50					2 1 0
	51–55					2 1 0
	56–60					2 1 0
	61–65					2 1 0
66–70					2 1 0	
71–75					2 1 0	
			(мунгууур баал-15)	(мунгууур баал-15)	(мунгууур баал-15)	(мунгууур баал-30)

Боротокуолга уопсай баал (мунгууур баал — 30) уонна колонка аайы хас сыһа оноһуллубута ааһыллар:

Хамсаата (мунгууур баал — 15),

Харах (мунгууур баал — 15),

Саһа / саһа аллайы (мунгууур баал — 15).

4. ОНГОРОН КӨРӨР ДЬОБУРУ ӨЙГӨ ТУТУУНУ БЭРЭБИЭРКЭЛЭЭНИН

МЕТОДИКА «ПАМЯТЬ НА КОНСТРУИРОВАНИЕ» / «MEMORY FOR DESIGNS» (NEPSY-II, Korkman et al., 2007)

Туттуллар мал:

Көбүлүүр (стимульнай) кинигэ, карточка нобуора, араама, боротокуол, уруучука, сөкүүндэни кэмниир тэрил, кинигэ анал өйөбүлэ.

Ис хоһооно:

Тиэс онгорон көрөр дьобуру өйгө тутууну сыаналырга ананар. Оҕо өйдүүрүгэр 4 ойуу көрдөрүллэр уонна сөбүнэн көрөн ылыллар. Оҕо ол кэнниттэн сөптөөх карточканы талар уонна бастаан көрбүт бэрээдэгинэн уурталыыр. Тиэс толоруллар бириэмэтэ — 15–20 мүнүүтэ.

Быһаарыы:

Кэккэ түөрт карточкатын көрдөрөгө бэлэмнээ: 1–8, 9–10, 11–12, 13–16.

- Көрдөрүүн иннинэ наадалаах карточканы бэлэмнээ;
- Сөкүүндэни кэмниир тэрили туһан (10 сөкүүндэ);
- Көрдөрөр кэмнэ оҕо тугу да быһаарыма;
- Көрдөрөр кэмнэ мэхэй (күлүк, сырдык уо.д.а.) суох буолуохтаах;
- Көбүлүүр кинигэни анал өйөбүлгэ ууран көрдөр;
- Арааманы көбүлүүр кинигэ иннигэр сөп түбэхэр курдук уур;
- Оҕо 10 сөкүүндэ иһигэр бэлэммин диэтэбинэ, өссө үчүгэй-дик өйдөөн көрөрүгэр сүбэлээ;

Арааманы толоруу:

- Көбүлүүр ойууну хатылаан көрдөрүмэ;
- Сорудаҕы толорор халыыбы хатылыахха сөп;
- Карточканы оҕо иннигэр сытыары уур;
- Оҕо ирдэнэртэн элбэҕи араамаҕа уурдаҕына, ордугун хомуйтар;
- Оҕо сатаан ахсаанын быһаарбатаҕына, тарбаххынан көрдөрөн ордук карточканы ыларыгар көмөлөс;
- Араамаҕа сорудаҕы толорбутун кэнниттэн боротокуолу толор, карточканы ячейка нүөмэринэн суруй.

Быһаары: «Арааманы болҕойон көр, үүт-үкчү бу курдук (көҕүлүүр матырыһаалы көрдөр). Бу икки карточка (көрдөр) уруһуйдаммытын курдук. Бу кураанах араамаҕа уурдахпытына, икки араама иккиэн үүт-үкчү буолаллар (уур уонна көрдөр)».

Бастакы соруудах (1–8 карточка)

«Мин билигин 4 ойуулаах илииһи көрдөрүөм. Болҕойон көр уонна өйдөө — ойуулар хайдахтарын уонна ханан баалларын? Онтон илииһи сабыам уонна 8 карточканы биэриэм. Эн итинтэн 4 карточканы талаҕын уонна илиискэ уруһуйдаммытын курдук араамаҕа миэстэтигэр уураҕын (ый)».

Оҕоҕо 10 сөкүүндэ толкуйдуур бириэмэ биэр, соруудахтаах илииһи сап. Ойуу көстүө суохтаах.

Ол кэннэ эт: «Билигин илиискэ баар курдук ойуулаах карточканы ыл уонна уурталаа». Оҕоҕо 8 карточканы биэр. Ыйынньыгы хатылыахха сөп. Өскөтүн оҕо 4-тэн элбэх карточканы уурдаҕына, 4-тэн элбэх карточканы уураар наадата суоҕун санат.

Иккис соруудах (1–10 карточка)

«Билигин аны 6 ойуулаах илииһи көрдөрөбүн, 4 ойуутун эн көрбүтүн. Өссө 2 ойууну эбии өйдүөххүн наада. Ханан тураллары болҕойон көр. Мин эйиэхэ билигин 10 карточканы биэрэбин, олортон эн 6 сөптөөх карточканы талаҕын. Хас биирдии карточканы араамаҕа уур, ханан туралларын өйдөөн көр».

10 сөкүүндэ устата ойуулары көрдөр уонна илииһи сап.

Ол кэннэ эт: «Карточкалары хартыынаҕа көрбүтүн курдук араамаҕа сааһылаан уур». Оҕо 10 карточканын үлэлиир. Өскөтүн оҕо араамаҕа соруудахтан элбэҕи уураар буоллаҕына, 6 карточкаттан элбэҕи ууруо суохтааҕын санат.

Үһүс соруудах (1–12 карточка)

Аны 6 ойуулаах хартыынаны көрдөр. «Хартыынаны болҕойон көр уонна өйдөө. Мин эйиэхэ 12 карточканы биэрэбин, эн онтон 6 карточканы талан уураҕын». Соруудаҕы 10 сөкүүндэ устата көрдөр, ол кэннэ илииһи сап».

Ол кэннэ эт: «Карточкалары хартыынаҕа баар курдук араамаҕа уур». Оҕоҕо 12 карточканы биэр. Ыйынньыгы хатылыахха сөп. Өскөтүн оҕо араамаҕа соруудахтан элбэҕи уурдаҕына, 6 карточкаттан элбэҕи ууруо суохтааҕын санат.

Төрдүс соруудах (1–16 карточка)

Аны 8 ойуулаах хартыынаны көрдөр. «Хартыынаны болҕо-

йон көр уонна өйдөө. Бастакы 6 карточкаҕар эбии 2 карточканы өйдүүххүн наада. Мин эйиэхэ билигин 16 карточканы биэрэбин, эн онтон 8 карточканы талан уураҕын».

10 сөкүүндэ устата ойуулары көрдөр уонна илиһи сап.

Ол кэннэ эт: «Карточкалары хартыынаҕа баар курдук араамаҕа уур». Оҕоҕо 16 карточканы биэр. Ыйынньыгы хатылыахха сөп. Өскөтүн оҕо араамаҕа соруудахтан элбэҕи уурар буоллаҕына, 6 карточкаттан элбэҕи ууруо суохтааҕын санат.

Боротокуюлу толоруу уонна түмүгү таһаарыы.

Боротокуюлга карточка нүөмэрэ араамаҕа ууруллубутунан суруллар. Баалы ааҕыга манньык халыып тутуһуллар:

1) Оҕо соруудах аайы араамаҕа уурбут карточкатын нүөмэрин «Таба» уонна «Дистрактор» табылыыссаларга бэлиэтээ.

2) Баалы соруудах аайы «Ис хоһооно», «Оннун булларыы», «Эбии баал» табылыыссаларга туруор.

«Ис хоһооно» табылыыссаҕа онгорон көрөр дьоҕуру өйгө тутуу баалынан сыаналанар.

- 2 баал — таба талла;

- 1 баал — дистракторы талла;

- 0 баал — хайатын да туруорбата;

- 2 баал — дистракторы уонна маннайгы ойууну талла;

«Оннун булларыы» табылыыссаҕа онгорон көрөр дьоҕуру өйгө тутуу сыаналанар.

- 1 баал — араамаҕа карточка сөп түбэхэр;

- 0 баал — ячейкаҕа карточка суох;

Эбии баал бэриллэр:

- 1 баал — карточка «таба» уонна «оннун булларыы» табылыыссаларга сөп түбэхэр;

- 0 баал — сөп түбэһии суох;

Total Score (Түмүк баал) = «Ис хоһооно» + «Оннун булларыы» + Эбии баал.

(4 соруудах хас биирдиитигэр ааҕыллар). Баал барыта суумаланар. Мунутуур баал — 110.

Хас биирдии соруудах тус-туһунан ирдэбиллээх:

1) Бэриллибит хартыына ис хоһоонун кэрчиктэринэн таба таһаарыы (хас соруудах туһаайыытынан 8, 12, 12, 16 баал);

2) Бэриллибит хартыына кэрчиктэрин хапталга таба ууруу (4, 6, 6, 8 баал);

3) Эбии баал (8, 12, 12, 16 баал). Эбии баал оџо 1-кы уонна 2-с пууннары тэнгинэн толордоџуна ааџыллар (оџо сөптөөх карточканы ылар уонна хапталга таба уурар).

Түмүк суумата үөһэ ыйыллыбыт үс ирдэбилинэн ааџыллар. Бааллары эбэн уопсай түмүгү таһаарабыт.

ОНГОРОН КӨРӨР ДЬОБУРУ ӨЙГӨ ТУТУУНУ БЭРЭБИЭРКЭЛЭЭҢИН БОРОТОКУОЛА

Оџо аата, араспаанньата: _____

Тиэс ыытыллар күнэ-дьыла: _____

1 сорудах: 1 – 8 карточка

	1	2	
	3	4	

Сөптөөх карточка Оџо талбыт карточкатын нүөмэрин бэлиэтээҥ	Дистрактор Оџо талбыт карточкатын нүөмэрин бэлиэтээҥ	Ис хоһооно Карточканы сөпкө таллаџына, «2»-ни, дистракторы таллаџына, «1»-и бэлиэтээҥ	Оннун булларыы Тустаах ячейкаба карточка (ханнык баџарар) баар буоллаџына, «1»-и, суох буоллаџына, «0»-у бэлиэтээҥ	Эбии баал Сөптөөх карточка тустаах миэстэџэ баар буоллаџына, «2»-и бэлиэтээҥ
1	5	0 1 2	0 1	0 2
2	6	0 1 2	0 1	0 2
3	7	0 1 2	0 1	0 2
4	8	0 1 2	0 1	0 2

Ис хоһооно (Мунгутуур баал-12 б.), Оннун булларыы (Мунгутуур баал-6 б.), Эбии баал (Мунгутуур баал-12 б.), Суумата (Мунгутуур баал--30 б.)

2 сорудах: 1-10 карточка

		9					
	1	2					
10	3	4					

Сөптөөх карточка	Дистрактор	Ис хоёоно	Оннун буллары	Эбии баал
1	5	0 1 2	0 1	0 2
2	6	0 1 2	0 1	0 2
3	7	0 1 2	0 1	0 2
4	8	0 1 2	0 1	0 2
5		0 1 2	0 1	0 2

Ис хоёоно (Мунгууур баал-12 б.), Оннун буллары (Мунгууур баал-6 б.), Эбии баал (Мунгууур баал-12 б.), Суумата (Мунгууур баал--30 б.)

3 сурдах: 1-12 карточка

		9	
	1	2	
10	3	4	

Сөптөөх карточка	Дистрактор	Ис хоһооно	Оннун буллары	Эбии баал
1	5	0 1 2	0 1	0 2
2	6	0 1 2	0 1	0 2
3	7	0 1 2	0 1	0 2
4	8	0 1 2	0 1	0 2
9	11	0 1 2	0 1	0 2
10	12	0 1 2	0 1	0 2

Ис хоһооно (Мунгууур баал-12 б.), Оннун буллары (Мунгууур баал-6 б.), Эбии баал (Мунгууур баал-12 б.), Суумата (Мунгууур баал--30 б.)

4 сорудах: 1-16 карточка

		9	
	1	2	
1 0	3	4	
1 3			1 4

Сөптөөх карточка	Дистрактор	Ис хоёоно	Оннун буллары	Эбии баал
1	5	0 1 2	0 1	0 2
2	6	0 1 2	0 1	0 2
3	7	0 1 2	0 1	0 2
4	8	0 1 2	0 1	0 2
9	11	0 1 2	0 1	0 2
10	12	0 1 2	0 1	0 2
13	15	0 1 2	0 1	0 2
14	16	0 1 2	0 1	0 2

Ис хоёоно (Мунутуур баал-12 б.), Оннун буллары (Мунутуур баал-6 б.), Эбии баал (Мунутуур баал-16 б.), Суумата (Мунутуур баал--30 б.)

5. РАВЕН ӨГНӨӨХ МАТРИЦАЛАРА ЦВЕТНЫЕ ПРОГРЕССИВНЫЕ МАТРИЦЫ РАВЕНА (RAVEN & RAVEN, 2004)

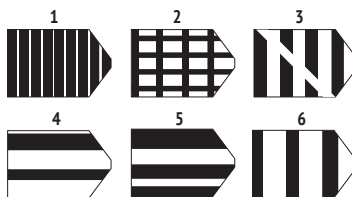
Туттуллар мал: боротокуол, көбүлүүр буклет, уруучука

Ис хоһооно:

Тиэс оҕо уобараһынан өйдүүр, толкуйдуур кыағын (невербальный интеллект) сыаналыыр. Оҕоҕо сорох чааһа тийибэт уруһуйдары көрдөр, онтон кини сөптөөх чааһы булуохтаах.

Тиэс 3 араас барыйааннаах (А, АВ, В), хас биирдии барыйаан 12 соруудахтаах.

Толоруллар бириэмэтэ: 5–10 мүнүүтэ.



Быһаары:

«Түүн кутуйах кэлэн көбүөрү кэбийэн кэбиспит, мань абырахтыырга, баһаалыста, көмөлөс эрэ (бастакы барыйаан бастакы соруудағын көрдөр). Көрөбүн (үөһээнни уруһуйу ый), көбүөрбүт хайаҕастаах, бу мантан (аллараангы уруһуйдары тула эргитэн көрдөр) көбүөр ойуутун курдугу булағын, майгыныныр биир эрэ баар, ону булан көрдөрөбүн».

Бастакы соруудах оҕону соруудағы кытта билиһиннэри буюлар. Оҕо сыыстағына, «Санаттан көр уонна сөп түбэхэри бул» диэ. Иккис сырытыгар эмиэ сыыстағына, көннөр уонна ханнык сөп түбэхэрин быһааран биэр. Онтон атын соруудахха оҕо эппиэтин көннөрүмэ.

- **Оҕо түөртэ субуруччу сыыстағына, тиэс тохтотуллар.**
- Оҕо соруудағы сыыһа эбэтэр сөпкө толорбутун сангаран да, хамсанан да биллэrimэ.
- Оҕо хас да эппиэти биэрдэҕинэ, «биир сөптөөбү тал» диэ.
- Оҕо итинник эппиэти тоҕо талбытын быһаартарыма.

РАВЕН ӨГНӨӨХ МАТРИЦЛАРЫН БОРОТКУОЛА

Оџо аата, араспааньата, толору сааһа _____

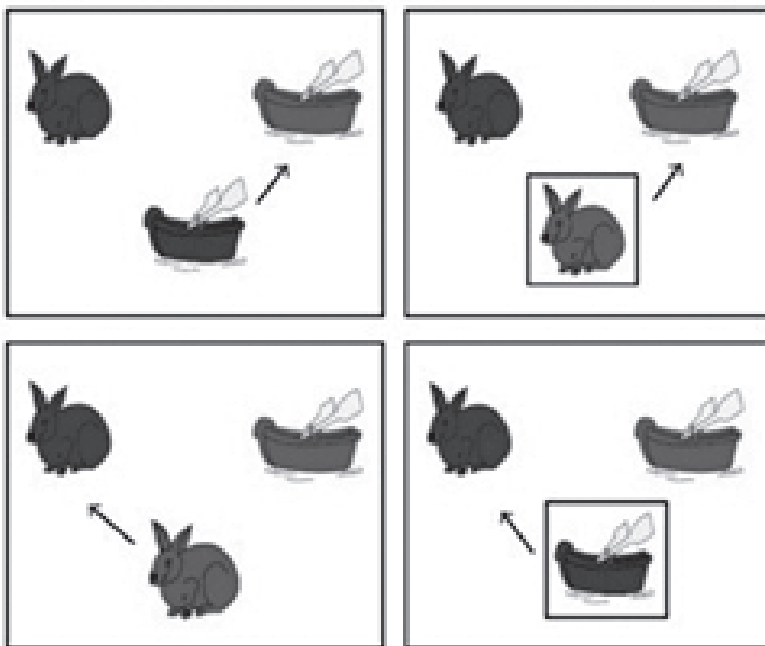
Тиэс ыытыллар сирэ, күнэ-дьыла _____

Хас соруудах аайы оџо талбыт чааһын нүөмэрин, сөп түбэһэр ячейкаџа суруйан ис уонна сөптөөх эппиэти кытта тэҥнээ. Сөп эппиэт аайы 1 баал эбиллэн иһэр. Мунутуур баал — 36.

Оџо 4-тэ субуруччу сыыстаџына, тиэһи тохтообут.

Сиэрийэ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
A	4	5	1	2	6	3	6	2	1	3	4	5
AB	4	5	1	6	2	1	3	4	6	3	5	2
B	2	6	1	2	1	3	5	6	4	3	4	5
									Уопсай баал:			

**6. «КАРТОЧКАНЫ УЛАРЫЙАР БЭЛИЭТИНЭН
НААРДААҢЫН» МЕТОДИКА
МЕТОДИКА «СОТИРОВКА КАРТ
ПО ИЗМЕНЯЕМОМУ ПРИЗНАКУ» / «DIMENSIONAL
CHANGE CARD SORTING» (ZELAZO, 2004)**



Туттуллар мал:

Куобахтаах, тыылаах карточка, боротокуол, уруучука.

Ис хоһооно:

Толкуй бары өттүнэн төһө сайдыылааҕын уонна өй төһө имигэһин сыаналыыр тиэс. Оҕоҕо араас быраабыланан карточканы үс төгүл наардыбыт.

Быһаары:

Тиэһи уонна билиһиннэрэр карточканы сирэйдэринэн уур.

Өнгүнэн наардааһын. (4 куобах, 3 тыы). «Бу — халлаан күөх

куобах. Бу — кыһыл тыы. Билигин биһиги «Өнү тал» диэн оонньууну оонньоохпут. Бу оонньууга халлаан күөх өгнөөх карточканы манна уурабыт (хангас — куобах), онтон кыһыл өгнөөх карточканы манна уурабыт (уҥа — тыы). Көр, бу халлаан күөх өгнөөх карточка, ол иһин халлаан күөх куобахха уурабыт, бу кыһыл өгнөөх карточканы ханна уурабытый? Хайдах оонньуурбутун өйдөөтүндии? Миэхэ сөпкө уурабар көмөлөһөбүн дуо?

Бу халлаан күөх өгнөөх карточканы ханна уурабытый? Бу кыһыл өгнөөх карточканы ханна уурабытый?... (6 карточка).

Быһыытынан наардааһын. (4 тыы, 3 куобах).

«Өнү тал» оонньууну оонньоон бүттүбүт, аны «Быһыыны тал» оонньууну оонньоохпут. «Быһыыны тал» оонньууга куобахтары манна уурабыт (хангас — куобах), онтон тыылары манна уурабыт (уҥа — тыы). Өйдөө, куобағы куобахха уурабыт, тыыны тыыга уурабыт. Бу куобағы ханна уурабытый? Бу тыыны ханна уурабытый?»

Уларыта тутан наардааһын. (4 кыһыл куобах, 3 халлаан күөх тыы уонна араамалаах карточка — 14 устуука). «Эн олус үчүгэйдик оонньуугун. Билигин биһиги арыый уустук оонньууну оонньоохпут. Бу оонньууга араамалаах уонна араамата суох карточка баар. Араамалаах карточканы көрдөххүнэ, «Өнү тал» оонньууну оонньуугун. Кыһыл өнү манна кыһыл өгнөө уурабын, халлаан күөх өнү манна халлаан күөххэ уурабын. Араамата суох карточканы көрдөххүнэ, «Быһыыны тал» оонньууну оонньуугун. Куобағы көрдөххүнэ, куобахха уурабын, тыыны көрдөххүнэ, тыыга уурабын.

Бу араамалаах карточка — «Өнү тал» оонньуу

Бу араамата суох карточка — «Быһыыны тал» оонньуу.»

Оҕо сыыстабына, көрдөрөн, быһааран бизэр.

Салгыы тиэс карточкатын (6 куобах, 6 тыы) көрдөр, ыйыт. Оҕо ыйытыыга сөпкө эппиэттээн өгүнэн уонна быһыытынан карточканы уурталыыр.

**«Карточканы уларыйар бэлиэтинэн
наардааһын « боротокуола**

Боротокуолга таба хоруй бэлиэтэнэр.

Оҕо аата, араспаанньата _____

Тиэс ытыллыбыт сирэ, күнэ-дьыла _____

Сорудах	Өнүгөн	Быһытынан	Уларыта тутан наардааһын	
Бэлэмнэнии	куобахтаах 4 карточка уонна тыылаах 3 карточка (барыта 7 карточка)	куобахтаах 3 карточка уонна тыылаах 4 карточка (барыта 7 карточка)	Араамалаах карточка барыта, куобахтаах 4 уонна тыылаах 3 араамата суох карточка	1 2 3 4 5 6 7 8
	1 көрдөрүллэр карточка (куобахтаах)	1 көрдөрүллэр карточка (тыы)	2 көрдөрүллэр карточка (1 араамалаах, 1 араамата суох)	9 10 11 12
	6 тиэс карточката (3 куобах, 3 тыы)	6 тиэс карточката (3 куобах, 3 тыы)	12 тиэс карточката (6 куобахтаах, 6 тыылаах)	
Баал	6 сөптөөх хоруй	6 сөптөөх хоруй	6 сөптөөх хоруй	Оҕо сөпкө хоруйда-атаҕына, бэлиэтээнг

7. «ИЙЭЭНИ ӨЙДӨӨХҮН» МЕТОДИКА МЕТОДИКА «ПОНИМАНИЕ ЭМОЦИЙ» / «TEST OF EMOTIONAL COMPREHENSION» (Pons & Harris, 2000)

Тутгуллар мал: боротокуол, көбүлүүр матырыяал, уруучука
Ис хоһоону:

Тиэс оҕо ийээни төһө сөпкө өйдүүрүн сыаналыыр. Ийээн үөрүйэҕин билээри уруһуйдаах кинигэни туттабыт — кыргыттарга уонна уолаттарга атын-атын кинигэ. Хас биирдии ойуу анныгар 4 араас ийээн холобурдаах уруһуй баар.

Оҕо кылгас кэпсээн иһитиннэр, онтон, кини өйдөөбүтүнэн, кэпсээн дьоруойа тугу санаабытыгар сөп түбэхэр уруһуйу таллар. Толоруллар бириэмэтэ — 5–10 мүнүүтэ.

Тиэс ийээн (эмоция) 9 араас көрүнүн быһаарар соруудахтаах:

1. Ийээни сөпкө быһаарыы (1–5 сир.)
2. Ийээн үөскээбит тастан дьайыы төрүтүн сөпкө быһаарыы (6–10 сир.)
3. Баҕа санааны сөпкө өйдөөхүн (11–12 сир.)
4. Итэҕэбил санааны (убеждение) сөпкө өйдөөхүн (13 сир.)
5. Ааспыты санаанын ийээнгэ дьайыытын сөпкө өйдөөхүн (14.17 сир.)
6. Ийээни сатаан салайыы (стратегии регуляции эмоций) (18 сир.)
7. Сымыйа уонна дьингнээх ийээни сөпкө өйдөөхүн (19 сир.)
8. Булкаас ийээни сөпкө өйдөөхүн (20 сир.)
9. Сигили ийээнин сөпкө өйдөөхүн (21–23 сир.)

Болҕой:

- Тиэс устата куолаһы уларыппакка, биир кэмник сангар.
- Кэпсээммит дьоруойдара ааттаах буолуохтаахтар.
- Хоруй барыйааннарын ааттыргар хас биирдиитин ыйан көрдөр уонна хас сырыы аайы ийээни ааттаа.
- Оҕо хас да хоруйу биэрэр буоллаҕына, «биир сөптөөҕү тал» диэ.
- Итинник хоруйу тоҕо талбытын оҕо быһаартарыма.

Быһаары:

«Мин эйиэхэ билигин хартыналары көрдөрүөм уонна ыйытыам. Хас биирдии ыйытыкпар сөптөөх хоруйу була сатаар уонна ыйан көрдөрөөр. Тугу эмэ өйдөөбөтөххүнэ, миигиттэн ыйытаар, сөп дуо?»

Бу 4 уруһуйу көр. Миэхэ бу уруһуйтан кинини ыйан көрдөр.

Сир	ИЭЙЭЭНИ СӨПКӨ БЫҺААРЫЫ (1–5 сир.)
1	хомойбут
2	үөрбүт
3	кыыһырбыт
4	кিনিэхэ син биир
5	куттаммыт

Аны мин эйиэхэ остуоруйа кэпсиэм уонна ыйытыам. Хартыналары көрдөрбүшпүн кэннэ биирдэ эппиэттигин».

Сир.	Кыыс барыйаана	Уол барыйаана
ИЭЙЭЭН ҮӨСКЭЭБИТ ТАСТАН ДЬАЙЫЫ ТӨРҮТҮН СӨПКӨ БЫҺААРЫЫ (6–10 СИР.)		
6	(Черепаха) Катя черепахата өлөн хаалбыт. Катя хайаабытый? Кини үөрбүт, хомойбут, кыыһырбыт эбэтэр киниэхэ син биир дуу?	(Черепаха) Ваня черепахата өлөн хаалбыт. Ваня хайаабытый? Кини үөрбүт, хомойбут, кыыһырбыт эбэтэр киниэхэ син биир дуу?
7	(Төрөөбүт күн) Настяҕа төрөөбүт күнүгэр бэлэх биэрбиттэр. Настя хайаабытый? Кини үөрбүт, хомойбут, киниэхэ син биир эбэтэр кутаммыт дуу?	(Төрөөбүт күн) Коляҕа төрөөбүт күнүгэр бэлэх биэрбиттэр. Коля хайаабытый? Кини үөрбүт, хомойбут, киниэхэ син биир эбэтэр кутаммыт дуу?
8	(Быраат) Вика уруһуйун бүтэриэн баҕарар да, быраата киниэхэ мэйһидиир. Вика хайырый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар дуу?	(Быраат) Саша уруһуйун бүтэриэн баҕарар да, быраата киниэхэ мэйһидиир. Саша хайырый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар дуу?

9	(Оптуобус) Юля оптуобус тохтуур сиригэр турар. Юля хайырый? Кини үөрбүт, хомойбут, кыыһырбыт эбэтэр киниэхэ син биир дуу?	(Оптуобус) Витя оптуобус тохтуур сиригэр турар. Витя хайырый? Кини үөрбүт, хомойбут, кыыһырбыт эбэтэр киниэхэ син биир дуу?
10	(Абааһы) Таняны абааһы экирэппит. Таня хайаабытый? Кини үөрбүт, киниэхэ син биир, кини кыыһырбыт эбэтэр куттамыт дуу?	(Абааһы) Петяны абааһы экирэппит. Петя хайаабытый? Кини үөрбүт, киниэхэ син биир, кини кыыһырбыт эбэтэр куттамыт дуу?
БАҔА САНААНЫ СӨПКӨ ӨЙДӨӨНҮН (11–12 СИР)		
11	<p>(Кока-кола) Бу Вика уонна Таня. Викалаах Таня олус утаппыттар. Вика кока-коланы наһаа сөбүлүүр, оттон Таня кока-коланы олох сөбүлээбэт.</p> <p><i>Бэрэбиэркэлээн ыйыт:</i> <i>Вика кока-коланы сөбүлүүр дуо?</i> <i>Таня кока-коланы сөбүлүүр дуо?</i></p> <p>Оҕо сөпкө эппиэттээтэбинэ, салгыы ыйыт. Сыыһа эппиэттээтэбинэ, сангаттан кэпсээ уонна ыйыт.</p> <p>Кэлэр сирэйи арый (оҕо бэйэтэ арыйар) Ыскаап иһигэр кока-кола баар!</p> <p>Вика кока-коланы көрөн хайаата? Кини үөрдэ, хомойдо, киниэхэ син биир эбэтэр кини куттанна дуу?</p> <p>Таня кока-коланы көрөн хайаата? Кини үөрдэ, хомойдо, киниэхэ син биир эбэтэр кини куттанна дуу?</p>	<p>(Кока-кола) Бу Петя уонна Ваня. Петялаах Ваня олус утаппыттар. Петя кока-коланы наһаа сөбүлүүр, оттон Ваня кока-коланы олох сөбүлээбэт.</p> <p><i>Бэрэбиэркэлээн ыйыт:</i> <i>Петя кока-коланы сөбүлүүр дуо?</i> <i>Ваня кока-коланы сөбүлүүр дуо?</i></p> <p>Оҕо сөпкө эппиэттээтэбинэ, салгыы ыйыт. Сыыһа эппиэттээтэбинэ, сангаттан кэпсээ уонна ыйыт.</p> <p>Кэлэр сирэйи арый (оҕо бэйэтэ арыйар) Ыскаап иһигэр кока-кола баар!</p> <p>Петя кока-коланы көрөн хайаата? Кини үөрдэ, хомойдо, киниэхэ син биир эбэтэр кини куттанна дуу?</p> <p>Ваня кока-коланы көрөн хайаата? Кини үөрдэ, хомойдо, киниэхэ син биир эбэтэр кини куттанна дуу?</p>

12	<p>(Халппыыста) Бу Вика уонна Тая. Вика уонна Тая олус ачыктаабыттар. Вика халппыыстаны олус сөбүлүүр, оттон Тая халппыыстаны төрүт сөбүлээбэт.</p> <p>Хонтурооллуур ыйытыы Вика халппыыстаны сөбүлүүр дуо? Тая халппыыстаны сөбүлүүр дуо? <i>(оҕо сөпкө эллиттээтэбинэ, салгыы бар, сыыһа эллиттээтэбинэ, хатылаан кэпсээ уонна өссө төгүл ыйыт)</i></p> <p>Баһаалыста, ыскаабы ас эрэ, онно халппыыста баар (оҕо кэлэр сирэйи арыяр)</p> <p>Вика халппыыстаны көрдөгүнэ, хайырыый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыраар эбэтэр куттанар?</p> <p>Оттон Тая халппыыстаны көрдөгүнэ, хайырыый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыраар эбэтэр куттанар?</p>	<p>(Халппыыста) Бу Петя уонна Ваня. Петя уонна Ваня олус ачыктаабыттар. Петя халппыыстаны олус сөбүлүүр, онтон Ваня халппыыстаны төрүт сөбүлээбэт.</p> <p>Хонтурооллуур ыйытыы Петя халппыыстаны сөбүлүүр дуо? Ваня халппыыстаны сөбүлүүр дуо? <i>(оҕо сөпкө эллиттээтэбинэ, салгыы бар, өскөтүн сыыһа эллиттээтэбинэ, хатылаан кэпсээ уонна өссө төгүл ыйыт)</i></p> <p>Баһаалыста, ыскаабы ас эрэ, онно халппыыста баар (оҕо кэлэр сирэйи арыяр)</p> <p>Петя халппыыстаны көрдөгүнэ, хайырыый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыраар эбэтэр куттанар?</p> <p>Оттон Ваня халппыыстаны көрдөгүнэ, хайырыый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыраар эбэтэр куттанар?</p>
ИТЭБЭБИЛ САНААНЫ (УБЕЖДЕНИЕ) СӨПКӨ ӨЙДӨӨҮН		
13	<p>(Хоруолук). Бу Катя хоруолуга. Кини моркуоп сиир. Кини моркуобу олус сөбүлүүр. Талах кэннигэр туох баарын, баһаалыста, көр эрэ (арыйар).</p> <p>Бу бөрө. Бөрө талах кэннигэр саһан сытар, хоруолугу сиэн баҕарар. Эн хоруолук талах кэннигэр саһа сытар бөрөнү көрүөн баҕарбат буоллаххына, кинигэни сабыаххын сөп дуо?</p> <p>Хонтурооллуур ыйытыы Хоруолук бөрө талах кэннигэр саһа сытарын билэр дуо? <i>(оҕо сөпкө эллиттээтэбинэ, салгыы бар, сыыһа эллиттээтэбинэ, хатылаан кэпсээ уонна өссө төгүл ыйыт)</i>.</p> <p>Хоруолук хайаабыта буолуой? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыраар эбэтэр куттанар?</p>	<p>(Хоруолук). Бу Петя хоруолуга. Кини моркуоп сиир. Кини моркуобу наһаа сөбүлүүр. Талах кэннигэр туох баарын, баһаалыста, көр эрэ (арыйар).</p> <p>Бу бөрө. Бөрө талах кэннигэр саһан сытар, хоруолугу сиэн баҕарар. Эн хоруолук талах кэннигэр саһа сытар бөрөнү көрүөн баҕарбат буоллаххына, кинигэни сабыаххын сөп дуо?</p> <p>Хонтурооллуур ыйытыы Хоруолук бөрө талах кэннигэр саһа сытарын билэр дуо? <i>(оҕо сөпкө эллиттээтэбинэ, салгыы бар, сыыһа эллиттээтэбинэ, хатылаан кэпсээ уонна өссө төгүл ыйыт)</i>.</p> <p>Хоруолук хайаабыта буолуой? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыраар эбэтэр куттанар?</p>

ААСПЫТЫ САНААНЫН ИЭЙЭЭНГЭ ДЫАЙЫТЫН СӨПКӨ ӨЙДӨӨНҮН (14–17 СИР.)		
14	14-с ойуу. Катя олус хомойбут, тоџо диэтэххэ бөрө хоруолугу сиэн кэбиспит.	14-с ойуу. Петя олус хомойбут, тоџо диэтэххэ бөрө хоруолугу сиэн кэбиспит.
15	15-с ойуу. Киэһэ Катя утуйбут. Сарсынны күнүгэр...	15-с ойуу. Киэһэ Петя утуйбут. Сарсынны күнүгэр...
16	16-с ойуу. Катя хаартыскалаах альбомун көрөр. Онно саамай чугас дьүөгэтин хаартыскатын көрөр. Хонтуруоллуур ыйыты. Катя саамай чугас дьүөгэтин хаартыскатын көрөн ханлык иэйиигэ куустарда? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыһыһар эбэтэр куттанар? Оџо сыһа эппиэттээтэбинэ, көннөр. Эт: «Катя саамай чугас дьүөгэтин көрөн үөрбүт»	16-с ойуу. Петя хаартыскалаах альбомун көрөр. Онно саамай чугас доџорун хаартыскатын көрөр. Хонтуруоллуур ыйыты. Петя саамай чугас доџорун хаартыскатын көрөн ханлык иэйиигэ куустарда? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыһыһар эбэтэр куттанар? Оџо сыһа эппиэттээтэбинэ, көннөр. Эт: «Петя саамай чугас доџорун көрөн үөрбүт»
17	Катя хоруолугун хаартыскатын көрөр. Катя хоруолугун хаартыскатын көрөн хайаатай? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыһыһар эбэтэр куттанар?	Петя хоруолугун хаартыскатын көрөр. Петя хоруолугун хаартыскатын көрөн хайаатай? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыһыһар эбэтэр куттанар?
ИЭЙЭЭНИ САТААН УЛАРЫТЫЫ (18 СИР.)		
18	Катя хоруолугун хаартыскатын көрөр. Катя олус хомойор, тоџо диэтэххэ бөрө хоруолугун сиэн кэбиспит. Катя хомойбот курдук тугу гыһан сөбүй? Катя хомойбот курдук сирэйн илиитинэн саптыан сөп дуу? Эбэтэр Катя хомойбот курдук таһырдыа тахсан күүлэйдизэн сөп дуу? Эбэтэр Катя хомойбот курдук тугу эрэ атыны саныан сөп дуу? Эбэтэр Катя хомойбот курдук тугу да гыммат дуу?	Петя хоруолугун хаартыскатын көрөр. Петя олус хомойор, тоџо диэтэххэ бөрө хоруолугун сиэн кэбиспит. Петя хомойбот курдук тугу гыһан сөбүй? Петя хомойбот курдук сирэйн илиитинэн саптыан сөп дуу? Эбэтэр Петя хомойбот курдук таһырдыа тахсан күүлэйдизэн сөп дуу? Эбэтэр Петя хомойбот курдук тугу эрэ атыны саныан сөп дуу? Эбэтэр Петя хомойбот курдук тугу да гыммат?

	Оџо «атын хоруолугу ылыан сөп» диэтэбинэ, «Кини атын хоруолугу ылыан сөп, ол гынан баран бэйэтин хоруолуга суоџуттан син биир олус хомойор. Хомойбот курдук Катя тугу гыныан сөбүй?»	Оџо «атын хоруолугу ылыан сөп» диэтэбинэ, «Кини атын хоруолугу ылыан сөп, ол гынан баран бэйэтин хоруолуга суоџуттан син биир олус хомойор. Хомойбот курдук Петя тугу гыныан сөбүй?»
СЫМЫЙА УОННА ДЫНГНЭЭХ ИЭЙЭЭНИ ӨЙДӨӨНҮН (19 сир.)		
19	Бу Вика, онтон бу Юля. Вика Юляны магнитнай төгүрүктэринэн ымсыырдар, онтон Юляџа оннук суох. Юля үөрэр, тоџо диэтэххэ Викаџа ис туругун көрдөрүөн баџарбат. Юляџа хайыырый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?	Бу Леша, онтон бу Коля. Леша Коляны магнитнай төгүрүктэринэн ымсыырдар, онтон Коляџа оннук суох. Коля үөрэр, тоџо диэтэр Лешаџа ис туругун көрдөрүөн баџарбат. Коляџа хайыырый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?
БУЛКААС ИЭЙЭЭНИ СӨПКӨ ӨЙДӨӨНҮН (20 сир.)		
20	Вика төрөөбүт күнүгэр ылбыт бэлэсипиэтин көрөн толкуйдуур: «обуннахпына, ыарыылаах буолуо». Кини хаһан да бэлэсипиэт тэппэтэх. Вика хайыырый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?	Леша төрөөбүт күнүгэр ылбыт бэлэсипиэтин көрөн толкуйдуур: «обуннахпына, ыарыылаах буолуо». Кини хаһан да бэлэсипиэт тэппэтэх. Леша хайыырый? Кини үөрэр, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?
СИГИЛИ ИЭЙЭЭНИН СӨПКӨ ӨЙДӨӨНҮН (21–23 сир.)		
21	(Сиэр-майгы). Юля Таняны күүтэр. Кини Таня дьиэтигэр соџотох олорон кэтэһэр. Юля баанкаџа сакалааттах бирээнньик турарын көрөр. Кини сакалааттах бирээнньик сиэн олус баџарар. Кини сакалааттаах бирээнньиги олус сөбүлүүр. Хонтуруоллуур ыйытыы: Юля сакалааттаах бирээнньиги сиэтэбинэ, үчүгэй буолуо дуу эбэтэр Таня ийэтин күүтэн, киниттэн ыйытан баран сиэрэ ордук дуу? Оџо «куһаџан» диэтэбинэ, кини сөпкө эппитин бигэргэт. Өскөтүн «сиир» диэтэбинэ, «ыйытыыта суох сиир куһаџан» диэн быһаар.	(Сиэр-майгы). Петя Ваняны күүтэр. Кини Ваня дьиэтигэр соџотох олорон кэтэһэр. Петя банкаџа сакалааттах бирээнньик турарын көрөр. Кини сакалааттах бирээнньик сиэн олус баџарар. Кини сакалааттаах бирээнньиги олус сөбүлүүр. Хонтуруоллуур ыйытыы: Петя сакалааттаах бирээнньик сиэтэбинэ, үчүгэй буолуо дуу эбэтэр Ваня ийэтин күүтэн, киниттэн ыйытан баран сиэрэ ордук дуу? Оџо «куһаџан» диэтэбинэ, кини сөпкө эппитин бигэргэт. Өскөтүн «сиир» диэтэбинэ, «ыйытыыта суох сиир куһаџан» диэн быһаар.

	Юля баангканы аспыт, ыйыппатах буолан туттуанан сиэбэтэх. Юляҕа хайаабытый? Кини туттуммуттан үөрэр дуу, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар дуу?	Петя баангканы аспыт, ыйыппатах буолан туттуанан сиэбэтэх. Петяҕа хайаабытый? Кини туттуммуттан үөрэр дуу, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?
	22 ойуу. Юля туттумматах, бирээнныги сиэн кэбиспит. 23 ойуу. Киэһэ дьиэтигэр кэлэн баран, бирээнныги ыйыппакка сиэбитин санаабыт. Кини ийэтигэр этэрин дуу, эппэтин дуу толкуйдуур. Юля ийэтигэр тугу да эппэтэх. Юля ийэтигэр эппэтэҕиттэн хайаабыта буолуой? Кини үөрэр дуу, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?	22 ойуу. Петя туттумматах, бирээнныги сиэн кэбиспит. 23 ойуу. Киэһэ дьиэтигэр кэлэн баран, бирээнныги ыйыппакка сиэбитин санаабыт. Кини ийэтигэр этэрин дуу, эппэтин дуу толкуйдуур. Петя ийэтигэр тугу да эппэтэх. Петя ийэтигэр эппэтэҕиттэн хайаабыта буолуой? Кини үөрэр дуу, киниэхэ син биир, кини кыыһыар эбэтэр куттанар?

Боротокуолу толоруу

Оҕо хоруйун боротокуолга түһэр. Харанан бэлиэтэммит сөптөөх эппиэт.

Уопсай баалы билэргэ сөптөөх эппиэт ахсаана ааһыллар.

«Иэйээни өйдөөһүн» борогокуола

Оҕо аата, араспаанньата, толору сааһа _____
 Тиэс ыытыллар сирэ, күнэ-дьыла _____

Сир	Сорудах	Хоруй (оҕо барыйаанын бэлиэтээн)			Бэлиэтээһин
1	Хомойбут	үөрбүт	хомойбут	кыыһырбыт	киниэхэ син биир
2	Үөрбүт	үөрбүт	хомойбут	киниэхэ син биир	куттамыт
3	Кыыһырбыт	үөрбүт	киниэхэ син биир	кыыһырбыт	куттамыт
4	Киниэхэ син биир	үөрбүт	хомойбут	кыыһырбыт	киниэхэ син биир
5	Куттамыт	үөрбүт	киниэхэ син биир	кыыһырбыт	куттамыт
6	Черепаха	үөрбүт	хомойбут	кыыһырбыт	киниэхэ син биир
7	Төрөөбүт күн	үөрбүт	хомойбут	киниэхэ син биир	куттамыт
8	Быраат	үөрбүт	киниэхэ син биир	кыыһырбыт	куттамыт
9	Оптуобус	үөрбүт	хомойбут	кыыһырбыт	киниэхэ син биир
10	Абааһы	үөрбүт	киниэхэ син биир	кыыһырбыт	куттамыт
11	<i>Хонтур. ыйытыы</i>	<i>Петя кока-коланы сөбүлүүр, Ваня сөбүлээбэт (оҕону көннөрүөххэ сөл)</i>			
11	Петя (Кола)	үөрбүт	хомойбут	киниэхэ син биир	куттамыт
11	Ваня (Кола)	үөрбүт	хомойбут	киниэхэ син биир	куттамыт

12	Хонтур. ыйытымы	Петя хаппыстаны сөбүлээбэт, Ваня сөбүлүүр (оёнуу көннөрүөххэ сөл)			
12	Петя (хаппыыста)	үөрбүт	хомойбут	киннэхэ син биир	куттамыт
12	Ваня (хаппыыста)	үөрбүт	хомойбут	киннэхэ син биир	куттамыт
13	Хонтур. ыйытымы	Хоруолук талах кэннигэр бөрө саһа сытарын билбэт (оёнуу көннөрүөххэ сөл)			
13	Хоруолук	үөрбүт	киннэхэ син биир	кыһырыбыт	куттамыт
14–16	Хонтур. ыйытымы	Петя хаартысканы көрөн үөрэр (оёнуу көннөрүөххэ сөл)			
17	Хаартыска	үөрбүт	киннэхэ син биир	хомойбут	куттамыт
18	Иэйээни сатаан уларытымы	сирэйдин саптар	тугу эрэ гынар	атыны толкуйдуур	тугу да Гыммат
19	Магнитнай төгүрүк	үөрбүт	киннэхэ син биир	кыһырыбыт	куттамыт
20	Булкаас изиээни сөлкө өйдөөлүн	үөрбүт	хомойбут уонна куттамыт	үөрбүт уонна куттамыт	куттамыт
21	Хонтур. ыйытымы	Бирээнньиги ыйытымыта суох сиир куһабан (оёнуу көннөрүөххэ сөл)			
22	Туттуммут	үөрбүт	хомойбут	кыһырыбыт	киннэхэ син биир
22–23	Ийэ	үөрбүт	хомойбут	кыһырыбыт	киннэхэ син биир

ЛИТЭРЭТИИРЭ:

1. *Lehto J., Juujarvi P., Kooistra L., Pulkkinen L.* Dimensions of executive functioning: evidence from children // *The British Journal of Developmental Psychology*. 2003. Vol. 21. P. 59–80. 33.

2. *Miyake A., Friedman N.P., Emerson M.J., Witzki A.H., Howerter A., Wager T.* The unity and diversity of executive functions and their contributions to complex «frontal lobe» tasks: A latent variable analysis // *Cognitive Psychology*. 2000, Vol. 41. P. 49–100

3. *Алмазова О. В., Бухаленкова Д. А., Веракса А. Н.* Произвольность в дошкольном возрасте: сравнительный анализ различных подходов и диагностического инструментария // *Национальный психологический журнал*. 2016, № 4 (24). С. 14–22.

4. *Алмазова О. В., Бухаленкова Д. А., Веракса А. Н., Якупова В. А.* Развитие саморегуляции у дошкольников. Методическое пособие/ Под ред. А. Н. Вераксы. — М.: Мозаика-Синтез, 2019. — 48 с.

5. *Веракса А. Н.* Развитие регуляторных функций дошкольников в образовательном процессе // *Вестник Московского Университета. Сер. 14 Психология*. 2015, № 3. С. 65–72.

ИНИНЭЭБИТЭ

Кирири тыл.....	4
1. «Боџулук» методика Методика «Торможение» / «Inhibition» (NEPSY-II, Korkmanetal., 2007)	5
2. «Этиини хатылаа» методика (оџо истибитин өйүгэр тутарын сыаналааһын) (Методика «Повторение предложений» (оценка слуховой рабочей памяти – «Sentence Repetition»)).....	10
3. «Этиини хатылаа» методика (оџо истибитин өйүгэр тутарын сыаналааһын) (Методика «Повторение предложений» (оценка слуховой рабочей памяти – «Sentence Repetition»)).....	13
4. Онгорон көрөр дьоџуру өйгө тутууну бэрэбиэркэлээһин (Методика «Память на конструирование»/ «Memory for Designs» (NEPSY-II, Korkman et al., 2007).....	17
5. Равен өгнөөх матрицалара (Цветные прогрессивные матрицы Равена (Raven & Raven, 2004)	24
6. «Карточканы уларыяр бэлиэтинэн наардааһын» методика (Методика «Сортировка карт по изменяемому признаку» / «Dimensional Change Card Sorting» (Zelazo, 2004)	26
7. «Иэйээни өйдөөһүн» методика (Методика «Понимание эмоций» / «Test of Emotional Comprehension» (Pons & Harris, 2000)	29
Литэрэтиирэ:.....	38

Учебное издание

Дедюкина Марфа Ивановна
Иванова Мария Кимовна
Семенов Юрий Иванович

**ДИАГНОСТИКА УРОВНЯ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНИКА**

Якутск, «Смик-Мастер. Полиграфия», 2020
На якутском языке

Подписано в печать 3.02.2020 г. Формат 60x84/16.
Печать цифровая. П.л. 2,5. Усл.п. л. 2,33. Тираж 100.
Заказ №2522

Отпечатано в ООО «Типография СМИК».
г.Якутск, пр. Ленина, 58. Тел. 34-32-44.